

10.7.2019
EOAK 4489/2017

Ratkaisija: Oikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Juho Martikainen

VAPAUTENSA MENETTÄNEISTÄ TEHTÄVÄT KIRJAUKSET

1 OMA ALOITE

Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian poliisin säilytystiloihin tekemien tarkastusten yhteydessä on havaittu, että poliisin säilytystiloissa tehdään erilaisia kirjauksia säilytystilassa vapautensa menettäneiden päivittäisistä toiminnoista. Kirjauksia ei kuitenkaan aina tehdä esimerkiksi poliisiasiaain tietojärjestelmään, vaan vaikuttaa siltä, että niitä tehdään kussakin poliisin säilytystilassa omaksutulla tavalla paperilomakkeille tai ruutuvihkoihin. Myös se vaikuttaisi vaihtelevan, mitä asioita kirjataan ja kuinka täsmällisesti kirjauksia tehdään.

Apulaisoikeusasiamiehen sijainen Pasi Pölönen päätti vuonna 2017 ottaa omana aloitteenaan tutkittavaksi kysymyksen poliisin säilytystiloissa tehtävien kirjausten suhteesta henkilötietojen käsittelyä koskeviin säännöksiin eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain 4 §:n nojalla.

Oikeusasiamiehen ja apulaisoikeusasiamiesten keskinäisen tehtävänjaon muuttumisen vuoksi asia on siirtynyt käsiteltäväkseni.

2 SELVITYS

Asian selvittämiseksi saatiin Poliisihallituksen lausunto 5.10.2017 ja selvitykset käytännöistä useimmilla poliisilaitoksella sekä Poliisihallituksen tietohallinnon selvitys. Selvitys- ja lausuntopyyntöissä Poliisihallitusta pyydettiin ottamaan kantaa seuraaviin kysymyksiin:

- 1) Muodostavatko kirjauskäytännöt henkilörekisterin ja jos muodostavat, onko kyse henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain 6 §:ssä tarkoitetusta rekisteristä?
- 2) Olisiko kirjaukset nykyisten säännösten puitteissa mahdollista tehdä poliisiasiaain tietojärjestelmään?
- 3) Miten asiaa järjestettäessä on otettu huomioon henkilötietosäännöksissä säädetyt rekisterinpitoon liittyvät velvoitteet?

Poliisihallituksen lausunnon saamisen jälkeen poliisin henkilötietoja koskeva lainsäädäntö on uudistettu. Eduskunta on 18.3.2019 hyväksynyt uuden lain henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa. Lainsäädännön uudistumisen vuoksi pidin tarpeellisena arvioida asiaa uuden poliisin henkilötietolain kannalta.

Tässä tarkoituksessa pyysin sisäministeriöltä lausuntoa seuraavista seikoista:

- 1) minkä säännösten nojalla yllä tarkoitettuja vapautensa menettäneiden kohteluun liittyviä kirjauksia on uuden poliisin henkilötietolain nojalla tarkoitus tehdä ja mitä tietosisältöjä säännösten nojalla on tarkoitus kirjata poliisin tietojärjestelmiin.
- 2) kuinka nykyistä käytäntöä tehdä kirjaukset erilaisille paperilomakkeille on arvioitava uuden poliisin henkilötietolain ja EU:n tietosuojasäännösten näkökulmasta sekä
- 3) kuinka tässä järjestelyssä on otettu huomioon henkilötietosäännöksissä säädetyt rekisterinpitoon liittyvät velvoitteet

Sisäministeriö antoi lausuntonsa 3.6.2019.

3 RATKAISU

3.1

Saatu selvitys

Tiedot poliisilaitosten kirjaamiskäytännöistä

Poliisihallituksen lausunnon liitteenä oli selvitys kirjaamiskäytännöistä useimmilla poliisilaitoksilla. Selvityksen perusteella tilanne vastasi sitä, mitä oikeusasiamiehen kanslian tekemien tarkastusten yhteydessä on havaittu. Seuraavassa tuodaan esille selvityksen keskeiset havainnot.

Lähes kaikissa selvityksessä mukana olleissa säilytystiloissa tehdään kirjauksia vapautensa menettäneiden päivittäisistä toiminnoista. Pääosin nämä kirjatut tehdään erillisille lomakkeille. Kirjattavien asioiden sisältö kuitenkin vaihtelee säilytystiloittain.

Useimmissa säilytystiloissa erillisille lomakkeille kirjataan ulkoilu, peseytyminen ja lääkkeiden jako. Aivan kaikissa säilytystiloissa näitä tietoja ei kuitenkaan kirjata. Joissakin säilytystiloissa vapautensa menettäneiden terveydenhuoltoon ja lääkintään liittyvät tiedot kirjataan poliisiasian tietojärjestelmään tai niitä ei kirjata lainkaan, jos esimerkiksi selviämishoitoasema hoitaa lääkityksen säilytystilassa. Vaihtelevasti kirjataan myös tapaamiset, rahankäyttö, ruokailut ja soittamiset.

Tietojen säilyttäminen vaihtelee selvityksen perusteella säilytystiloittain. Joissakin säilytystiloissa kirjauslomakkeet arkistoidaan poliisiasian tietojärjestelmästä tulostettavan kiinniottolomakkeen kanssa. Osassa säilytystiloista tietoja ei arkistoida.

Selvityksissä kirjausten tekemistä poliisiasian tietojärjestelmään pidettiin toiminnan käytännön järjestämisen kannalta hankalana. Kirjaukset

päivittäisistä asioista on selvitysten mukaan helpompaa tehdä erillisille lomakkeille, koska poliisiasian tietojärjestelmässä ei ole niille sopivaa kohtaa ja tietojen seuraaminen tietojärjestelmästä päivittäisen työn lomassa olisi hidasta. Kirjaaminen tietojärjestelmään veisi myös enemmän työaika.

Poliisihallituksen lausunto 5.10.2017

Poliisihallituksen lausunnon mukaan henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain (761/2003) 2 §:n mukaan poliisiasian tietojärjestelmä on poliisin valtakunnalliseen käyttöön tarkoitettu pysyvä automaattisen tietojenkäsittelyn avulla ylläpidettävä henkilörekisteri. Poliisiasian tietojärjestelmä voi sisältää henkilöistä tietoja, joita on tarpeen käsitellä poliisilain 1 luvun 1 §:n 1 momentissa säädettyjen tehtävien suorittamiseksi. Tietojärjestelmään saadaan tallettaa muun muassa poliisin toimenpiteen yhteydessä tai pakkokeinolain soveltamisen yhteydessä tietoja pakkokeinoista ja poliisin toimenpiteistä, toimenpiteen kohteena olevan henkilön oman turvallisuuden tai viranomaisen työturvallisuuden turvaamiseksi välttämättömät tiedot henkilön terveydentilan ja sen seurannan taikka hänen sairautensa hoidon kannalta ja säilytystilan järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi yksilöintitiedot henkilöistä, joille on annettu poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain 7 luvun 5 §:ssä tarkoitettu tapaamiskielto, sekä tiedot tapaamiskiellon sisällöstä, perusteesta ja voimassaoloajasta.

Poliisihallitus totesi lausunnossaan, että poliisilaitoksilta saatujen selvitysten perusteella lähes kaikissa poliisin säilytystiloissa tehdään erilaisia vapautensa menettäneiden päivittäisiin toimintoihin (esimerkiksi ulkoilu, lääkkeiden jako, peseytyminen ja tapaamiset) liittyviä kirjauksia erillisille paperilomakkeille tai vihkoihin sen lisäksi, että osa kyseisistä tiedoista kirjataan mahdollisesti myös Patja-järjestelmään.

Poliisihallitus katsoi, että kirjauskäytännöt eivät muodosta henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain 6 § pykälässä tarkoitettuja muita poliisin henkilörekistereitä, vaan kirjatut tiedot ovat osa henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain 2 §:ssä tarkoitettua poliisiasian tietojärjestelmän loogista henkilörekisterikonaisuutta.

Lausunnon mukaan poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun valtioneuvoston asetuksen (645/2008) 1 §:ssä säädetään tulotarkastuksen yhteydessä laadittavaan asiakirjaan (käytännössä Patjan kiinniottolomake) tehtävistä kirjauksista. Erikseen lueteltujen asioiden lisäksi on kirjattava myös seikat, joilla voi olla vaikutusta säilöissäpitoon.

Lausunnon mukaan Poliisihallituksen ohjeessa Poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta (2020/2013/5490) ohjeistetaan vapautensa menettäneeseen kohdistuvien toimenpiteiden, ilmoitusten ja päätösten kirjaamisesta poliisiasian tietojärjestelmään.

Poliisihallitus totesi, että poliisilaitosten selvitysten perusteella paperilomakkeille ja vihkoihin on kirjattu ainoastaan lainmukaisia tarpeellisia

tietoja, ja asiakirjat ovat olleet vain niiden henkilöiden käytössä, joilla on ollut työtehtäviensä puolesta tarve käsitellä kyseisiä tietoja. Kuitenkaan nykyinen tilanne, jossa kirjauksia tehdään varsinaisen tietojärjestelmän ulkopuolelle erilaisille paperilomakkeille ja vihkoihin, ei ole henkilötietosäännösten velvoitteiden huomioon ottamisen kannalta paras mahdollinen eikä myöskään täysin ongelmaton. Kyseisten kirjaustapojen osalta tulee kiinnittää erityistä huomiota muun muassa tietojen säilytykseen, salassapitoon, arkistointiin, hävittämiseen ja rekisteröidyn tarkastusoikeuden toteutumiseen liittyviin seikkoihin.

Poliisihallituksen näkemyksen mukaan kaikkien selvityksessä tarkoitettujen tietojen kirjaaminen tietojärjestelmään olisi nykyisten säännösten puitteissa sinänsä mahdollista. Edellä mainituista poliisilaitosten selvityksissä esille tulleista syistä johtuen kyseisten tietojen kirjaaminen pelkästään tietojärjestelmään ei ole tällä hetkellä kuitenkaan toiminnalliselta kannalta tarkoituksenmukaista eikä myöskään riittävää päivittäistoimintojen seuraamisen kannalta.

Poliisihallitus viittasi myös siihen, että käynnissä olevien Vitja-hankkeen tietosuojasäädösten uudistamisen yhteydessä arvioidaan tietojärjestelmien lainmukaisuutta ja suunnitellaan tarvittavat kehittämistoimet.

Sisäministeriön lausunto 3.6.2019

Sisäministeriö totesi lausunnossaan, että uusi laki henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa (616/2019) tuli voimaan 1.6.2019. Laki täydentää Euroopan unionin yleistä tietosuojaa-asetusta ja kansallista tietosuojalakia sekä rikosasioiden tietosuojadirektiivin yleistä täytäntöönpanolainsäädäntöä. Poliisiasiain tietojärjestelmää koskevat säännökset on uudessa laissa korvattu pääosin säännöksillä henkilötietojen käsittelystä tutkinta- ja valvontatehtävissä (5 ja 6 §). Vapautensa menettäneiden säilyttämiseen liittyviä henkilötietoja voidaan käsitellä uuden poliisin henkilötietolain käsittelytarkoituksia ja tietosisältöä koskevien säännösten puitteissa.

Sisäministeriössä on vireillä poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain kokonaisuudistus. Selvyyden vuoksi uudistuksen yhteydessä on virkamiesnäkömyksen mukaan syytä ehdottaa säädettäväksi erikseen tulotarkastuksen yhteydessä tehtävästä säilytyksen kannalta tarpeellisten henkilötietojen kirjaamisesta sekä säilytyksen aikaisista valvonnan edellyttämistä kirjauksista.

Sisäministeriö totesi lausunnossaan, että sääntely on teknologia-neutraali. Tietojen käsittelyä ei ole sidottu tiettyihin teknisiin sovelluksiin, vaan sääntely mahdollistaa erilaiset toteutustavat. Tietoja voidaan siten käsitellä erilaisilla sovelluksilla mutta myös paperilomakkeilla.

Lausunnon mukaan Poliisihallitus toimii poliisin rekisterien rekisterinpitäjänä. Sisäministeriö katsoi, että rekisterinpitäjä vastaa siitä, että henkilötietojen käsittelyssä huomioidaan toteutusmuodosta riippumatta henkilötietosäännöksissä säädetyt rekisterinpitoon liittyvät velvoitteet.

3.2

Oikeusohjeet

Poliisin käsittelemien henkilötietojen sisältö

Henkilötietojen käsittelystä rikosasioissa ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä annetussa laissa säädetään henkilötietojen käsittelystä muun muassa rikosasioiden ja seuraamusten täytäntöönpanon yhteydessä. Lailla on pantu täytäntöön niin sanottu EU:n rikosasioiden tietosuojadirektiivi, joka yhdessä EU:n tietosuoja-asetuksen kanssa muodostaa EU:n tietosuojasäätelyn.

Lain 1 §:n mukaan lakia sovelletaan viranomaisten käsitellessä henkilötietoja, kun kyse on: 1) rikosten ennalta estämisestä, paljastamisesta, selvittämisestä tai syyteharkintaan saattamisesta; 2) syyteharkinnasta ja muusta rikokseen liittyvästä syyttäjän toiminnasta; 3) rikosasian käsittelemisestä tuomioistuimessa; 4) rikosoikeudellisen seuraamuksen täytäntöönpanemisesta; 5) yleiseen turvallisuuteen kohdistuvilta uhkilta suojelemisesta tai tällaisten uhkien ehkäisemisestä 1–4 kohdassa tarkoitetun toiminnan yhteydessä.

Lain 4-7 §:ssä säädetään yleisistä viranomaisen henkilötietojen käsittelyyn liittyvistä vaatimuksista kuten tietojen käyttötarkoitussidonnaisuudesta, tarpeellisuudesta ja virheettömyydestä.

Henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetussa laissa (616/2019) säädetään poliisin rekisterien käyttötarkoituksista ja tietosivallöistä. Laki on 1.6.2019 korvannut vanhan lain henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa (761/2003).

Lain 4 §:ssä säädetään niistä henkilön perustiedoista, joita poliisi voi käsitellä esimerkiksi 5 §:ssä säädettyyn tarkoitukseen.

Lain 5 §:n 1 momentin mukaan poliisi saa käsitellä henkilötietoja esitutinnan, poliisitutinnan tai muun rikoksen selvittämiseen tai syyteharkintaan saattamiseen liittyvän tehtävän, yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseen liittyvän tehtävän ja muun poliisille säädetyin valvontatehtävän suorittamiseksi. Lain esitöiden (HE 242/2018 vp. s.60-61) mukaan:

”Säännöksellä katettaisiin kaikenlainen poliisin suorittama tutkinta ja selvittäminen, mukaan lukien esitutkintaa edeltävä selvittäminen sekä muu poliisin toimitettavaksi laissa säädetty tutkinta kuin rikoksen johdosta toimitettava esitutkinta (poliisitutkinta).

Pykälää sovellettaisiin lisäksi henkilötietojen käsittelyyn, joka liittyy yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseen.

Tällaisiin toimiin voi kuulua poliisilaissa tai muualla lainsäädännössä poliisille säädettyjen toimivaltuuksien käyttäminen esimerkiksi mielenosoitusten, suurten urheilutapahtumien ja mellakoiden yhteydessä. Mainittuihin toimiin kuuluu myös lain ja järjestyksen ylläpitäminen, joka on annettu poliisiviranomaisten tai muiden lainvalvontaviranomaisten tehtäväksi silloin, kun se on tarpeen sellaisilta yleiseen turvallisuuteen ja yhteiskunnan perustavanlaatuisiin lailla suojattuihin etuihin kohdistuvilta uhkilta suojelua ja niiden ehkäisyä varten, jotka voivat johtaa rikokseen. Pykälän soveltamisalaan kuuluisivat erityisesti kenttätoiminnan yhteydessä ja hälytystietoina käsiteltävät henkilötiedot sekä virka-aputehtäviin ja poliisille säädettyihin valvontatehtäviin liittyvä henkilötietojen käsittely silloin kun näillä tehtävillä on tietosuojadirektiivissä ja sen täytäntöönpanolain 1 §:n 1 momentissa tarkoitetulla tavalla yhteys rikosten ennalta estämiseen, paljastamiseen ja selvittämiseen.”

Lain 6 §:ssä säädetään 5 §:ssä tarkoitettuihin käyttötarkoituksiin liittyvien tietojen sisällöstä.

Pykälän 1 kohdan mukaan tällaisia tietoja ovat poliisin tehtävään, toimenpiteeseen ja tapahtumaan liittyvät yksilöinnit, kuvaukset ja luokitukset. Lain esitöissä tietosisältöjä (HE 242/2018 vp. s.63-64) on kuvattu seuraavasti:

”Tapahtumalla tarkoitettaisiin poliisilain 1 luvun 1 §:n mukaiseen poliisin tehtäväpiiriin kuuluvaa asiakokonaisuutta, josta voi seurata viranomaiselle velvoitteita, kuten selonottovelvoite (esimerkiksi uhkaan liittyvän uhka-arvion tekeminen) tai toimintavelvoite (esimerkiksi velvoite esitutinnan suorittamiseen). Tapahtuma voi olla myös poliisin oma-aloitteisen toiminnan aikaansaama (esimerkiksi valvontatapahtumat ja niihin liittyvät valvontasuunnitelmat). Tehtävällä tarkoitettaisiin poliisilain 1 luvun 1 §:n mukaiseen poliisin tehtäväpiiriin liittyvään tapahtumaan kuuluvaa suoritetta (esimerkiksi hälytystehtävä, valvontatehtävä, esitutkinta tai poliisitutkinta). Yhteen tapahtumaan voi liittyä useita tehtäviä. Toimenpide on tehtävän osa, jolla on tietty kohde, kuten luonnollinen henkilö, oikeushenkilö, esine, aine tai omaisuus. Yksittäiseen tehtävään voi liittyä useita toimenpiteitä ja eriasteista julkisen vallan käyttöä, kuten henkilöön kohdistuva pakkokeinoitehtävä (kiinniottaminen, pidättäminen, matkustuskielto, vangitseminen) tai henkilö-, ajoneuvo- tai omaisuuskuulutus.

Pykälän 1 kohdassa tarkoitettuihin poliisin tehtävään, toimenpiteeseen ja tapahtumaan liittyviin tarpeellisiin yksilöinteihin, kuvauksiin ja luokituksiin sisältyisivät erityisesti 1) rikosilmoituksen tai muuta tapahtumaa koskevan ilmoituksen tiedot, 2) lähestymiskieltoa tai todistajansuojelua koskevat tiedot, 3) kenttätehtävien ja laissa erikseen säädettyjen valvontatehtävien tiedot, 4) tiedot pakkokeinoista, poliisin toimenpiteistä sekä esitutinnan ja poliisitutinnan vaiheista, 5) tekijän, tapauksen tai teon luokittelua kuvaavat tiedot sekä rikosten sarjoittamiseen ja tekniseen tutkintaan tarvittavat tiedot, 6) tekotavat ja keinot, joita on käytetty tai voidaan käyttää rikosten valmistelussa ja tekemisessä, 7) asiaa käsittelevät viranomaiset ja niiden käyttämät asioiden tunnisteet, ja 8) henkilöltä tai hänen kauttaan saadut rikosta koskevat tiedot, mukaan lukien tarvittaessa heidän suhteensa muihin henkilöihin.”

Pykälän 2 kohdan nojalla rekisteröitäviä tietoja ovat tuntomerkitiedot henkilöllisyyden toteamiseksi, mukaan lukien sormen-, käden- ja jalanjäljet, käsiala-, ääni- ja hajunäyte, DNA-tunniste, kasvokuva ja muut biometriset tiedot; lähisukulaisten tietoja voidaan käsitellä kadonneiksi ilmoitettujen henkilöiden löytämiseksi ja tunnistamattomina löytyneiden vainajien tunnistamiseksi vain asianomaisen henkilön suostumuksella.

Pykälän 3 kohdan mukaan rekisteröitäviä tietoja ovat toimenpiteen kohteena olevan henkilön turvallisuuden tai viranomaisen työturvallisuuden turvaamiseksi tiedot henkilön terveydentilasta ja sen seurannasta taikka hänen sairautensa hoidosta, kohteen tai henkilön vaarallisuudesta tai arvaamattomuudesta sekä tiedot, jotka kuvaavat tai on tarkoitettu kuvaamaan rikollista tekoa, rangaistusta tai muuta rikoksen seuraamusta.

Uuden lain henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa säännökset tutkinta- ja valvontatietojen sisällöstä vastaavat pääosin aiempaa lakia. Poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelun kannalta erona on kuitenkin se, ettei uudessa laissa enää säädetä erikseen tapaamiskiellotietojen kirjaamisesta. Vanhan lain 2 §:n 3 momentin 10 kohdassa oli säännös tapaamiskiellotietojen kirjaamisesta.

Käytettävissäni on ollut Poliisihallituksen 12.06.2019 antama tietosuojaseloste (POL-2019-22330). Selosteessa ei ole täsmennetty kirjattavia tietosisältöjä suhteessa laissa säädettyyn.

Poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetussa laissa ja sen nojalla annetussa asetuksessa säädetään useista kirjaamisvelvollisuuksista. Keskeiset kirjaamisvelvollisuudet liittyvät kiinnioton perusteen ilmoittamiseen, tulotarkastukseen, henkilöntarkastukseen, omaisuuden säilyttämiseen, sitomiseen, tarkkailuun sijoittamiseen ja eristämistarkkailuun sijoittamiseen. Laissa ei säädetä säilytystilan päivittäisten toimintojen kuten ulkoilun tai peseytymisen kirjaamisesta.

Poliisihallituksen ohjeen Poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta (2020/2013/5490) liitteenä on luettelo asioista, jotka poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain nojalla on kirjattava poliisiasian tietojärjestelmään. Luettelossa on huomioitu yllä mainitut kirjaamisvelvollisuudet.

Rekisterinpitäjän velvollisuudet

Rekisterinpitäjän velvollisuuksista säädetään henkilötietojen käsittelystä rikosasioissa ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä annetun lain 3 luvussa. Lain 14 §:n mukaan rekisterinpitäjä vastaa siitä, että henkilötietoja käsitellään lainmukaisesti. Sen on lisäksi kyettävä osoittamaan, että henkilötietoja on käsitelty 2 luvun mukaisesti. Rekisterinpitäjän on toteutettava tarvittavat 1 momentissa säädetyn vastuun edellyttämät tekniset ja organisatoriset toimenpiteet.

Lain 14 §:n nojalla rekisterinpitäjän tulee sekä henkilötietojen käsittelytapoja määrittäessään että henkilötietojen käsittelyn yhteydessä toteuttaa asianmukaiset tekniset ja organisatoriset suoja-toimenpiteet käsittelyn lainmukaisuuden ja rekisteröidyn oikeuksien suojelemisen varmistamiseksi. Rekisterinpitäjän tulee toteuttaa asianmukaiset tekniset ja organisatoriset toimenpiteet varmistaakseen, että oletusarvoisesti käsitellään vain kunkin erityisen käsittelytarkoituksen kannalta tarpeellisia henkilötietoja.

Lain 18 §:n nojalla rekisterinpitäjän on ylläpidettävä sen vastuulle kuuluvasta henkilötietojen käsittelystä kirjallista selostetta, joka sisältää pykälässä säädetyt tiedot.

Lain 22 §:n rekisterinpitäjän on ylläpidettävä sen vastuulle kuuluvasta henkilötietojen käsittelystä kirjallista selostetta, joka on asetettava julkisesti saataville. Selosteen tulee sisältää pykälässä säädetyt tiedot.

Lain 23-30 §:ssä säädetään rekisteröidyn oikeuksien toteuttamisesta. Lain 5 luvussa säädetään tietoturvan toteuttamisesta.

Henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain 33 ja 34 §:ssä säädetään määräajoista, joiden puitteissa käsitellyt henkilötiedot tulee poistaa.

3.3

Kannanotto

Poliisin käsittelemien henkilötietojen sisältö

Sisäministeriö on lausunnossaan katsonut, että poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain uudistamisen yhteydessä on selvyyden vuoksi syytä ehdottaa säädettäväksi erikseen tulotarkastuksen yhteydessä tehtävästä säilytyksen kannalta tarpeellisten henkilötietojen kirjaamisesta sekä säilytyksen aikaisista valvonnan edellyttämistä kirjauksista.

Voin yhtyä tähän näkemykseen. Perustelen kantaani seuraavasti.

Käsittääkseni vapautensa menettäneiden valvontaan liittyvissä kirjauksissa on kyse sellaisista henkilötiedoista, joita edellä mainituissa henkilötietosäädöksissä tarkoitetaan. Tiedot kuuluvat sinällään henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain 5 §:ssä säädettyjen käyttötarkoitusten puitteisiin. Vapautensa menettäneiden oikeuksien toteutumisen valvomiseksi on myös perusteltua, että heidän oikeuksien toteutumiseen liittyviä tietoja kirjataan.

Kuitenkin myös lainsäädännön tulee olla selvä sen suhteen, mitä tietoja vapautensa menettäneistä saadaan kirjata. Henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain 6 §:n säännös käsiteltävistä tietosällöistä on tässä suhteessa epäselvä. Säännöksessä tai sen esitöissä ei ole mainittu vapautensa menettäneistä tehtäviä kirjauksia.

Voinee tulkita niin, että poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetussa laissa ja sen nojalla annetussa asetuksessa säädetyt kirjaukset esimerkiksi vapautensa menettäneiden tulotarkastuksesta ovat poliisin henkilötietolain 6 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettuja ”poliisin toimenpiteen yksilöintejä tai kuvauksia”. Lain 6 §:n 1 momentin 3 kohdan nojalla on puolestaan mahdollista tehdä kirjauksia vapautensa menettäneiden terveydentilasta, sairauden hoidosta ja vaarallisuudesta.

Sen sijaan on mielestäni hyvin tulkinnanvaraista, voidaanko säilytystilan päivittäisiä toimintoja kuten ulkoilua tai peseytymistä pitää lain 6 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettuina poliisin tehtävän, toimenpiteen tai tapahtuman yksilöintinä, kuvauksina tai luokituksina. Lain esitöistäkään ei saa tukea sille, että säännöksessä olisi tarkoitettu poliisin säilytystilan päivittäistoiminnoista tehtäviä kirjauksia.

Myöskään Poliisihallituksen ohjeessa Poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta ei ole huomioitu muita kuin poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetussa laissa ja sen nojalla annetussa asetuksessa säädettyt kirjaamisvelvoitteet. Poliisihallituksen tuoreessa tietosuojaselosteessakaan ei ole huomioitu vapautensa menettäneen päivittäisistä toiminnoista tehtäviä kirjauksia. Saatujen selvitysten perusteella tällaisille kirjauksille ei myöskään ole paikkaa poliisin tietojärjestelmän kiinniottopöytäkirjassa.

Edellä todetun perusteella lainsäädäntö ja poliisin ohjeistukset jättävät tulkinnanvaraisiksi, mitä henkilötietoja poliisin säilyttämisestä vapautensa menettäneistä voidaan kirjata poliisin henkilörekistereihin. Olisikin perusteltua arvioida rekisterisäännösten täsmentämistarve poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain uudistamisen yhteydessä.

Rekisterinpitäjän velvollisuudet

Saadun selvityksen perusteella säilytystilojen rekisteröintikäytännöt vaihtelevat huomattavasti. Säilytystiloissa on huomattavia eroja sen suhteen mitä tietoja vapautensa menettäneistä rekisteröidään, mihin ne rekisteröidään ja miten tietoja käsitellään. Osin tiedot rekisteröidään poliisin tietojärjestelmiin ja osin paperisille lomakkeille. Tarkastushavaintojeni perusteella tilanne ei ole muuttunut vuodesta 2017.

Poliisihallitus ja sisäministeriö ovat lausunnoissaan todenneet, että lainsäädäntö mahdollistaa vapautensa menettäneitä koskevien henkilötietojen käsittelyn niin tietojärjestelmissä kuin paperisenakin. Voin yhtyä tähän käsitykseen. Voin myös yhtyä Poliisihallituksen käsitykseen siitä, ettei nykyinen käytäntö ole henkilötietojen käsittelyn asianmukaisuuden kannalta paras mahdollinen. Saadun selvityksen perusteella tietojen kirjaaminen nykyisiin tietojärjestelmiin lisäisi kuitenkin merkittävästi työmäärää ja hidastaisi säilytystilan työskentelyä. Tietojärjestelmiä kehitettäessä olisikin syytä arvioida, voidaanko vapautensa menettäneiden henkilötietoja sisältävät kirjat toteuttaa tietojärjestelmissä siten, ettei yllä mainittuja ongelmia syntyisi.

Poliisihallituksen lausunnosta saa sellaisen käsityksen, että tietojen käsittely tapahtuu tietosuojasäännösten mukaisesti.

Pidän kuitenkin nykyisiä käytäntöjä monelta osin ongelmallisina.

Säilytystilojen välillä on huomattavia eroja siinä, mitä tietoja vapautensa menettäneistä kirjataan. Eroja on myös siinä, kirjataanko tiedot

paperilomakkeille vai poliisin tietojärjestelmään. Sen enempää Poliisihallituksen kirjausohjeissa tai tietosuojaohjeissakaan ei ohjata yhdenmukaisesti menettelytapoihin tässä suhteessa. Vaikuttaakin siltä, että jokaisessa säilytystilassa on muodostunut omat käytäntönsä tehtävistä kirjauksista. Osin tämä johtunee edellisessä jaksossa käsitellystä lainsäädännön tulkinnanvaraisuudesta.

Saadun selvityksen perusteella jää myös epäselväksi, kuinka paperille kirjattujen tietojen käsittelyssä on huolehdittu esimerkiksi tietojen poistosääntöjen noudattamisesta tai tietoturvan toteuttamisesta. Säilytystiloissa vaikuttaa olevan hyvin erilaisia käytäntöjä sen suhteen, kuinka tietoja käsitellään ja säilytetään. Tarkastushavaintojeni perusteella pidän epäselvänä, onko säilytystilojen henkilökuntaan tietoinen henkilötietojen käsittelyyn liittyvistä velvollisuuksista.

Voidaan myös kysyä, kuinka rekisteröidyn oikeudet toteutuvat nykytilanteessa. Lainsäädännön ja Poliisihallituksen tietosuojaselosteen perusteella rekisteröidyn voi olla vaikea hahmottaa, että hänestä saattaa olla säilytystilassa paperilomakkeille kerättyjä tietoja. Koska myös tietojen säilytystavat vaihtelevat, esimerkiksi rekisteröidyn tarkastusoikeuden toteuttaminen voi olla käytännössä haastavaa.

Poliisihallituksen tulisikin rekisterinpitäjänä ryhtyä toimenpiteisiin käytäntöjen yhtenäistämiseksi ja huolehtia siitä, että henkilötietojen käsittelyyn liittyvät velvoitteet toteutuvat asianmukaisesti.

4 TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdassa 3.3 esittämäni käsityksen lainsäädännön täsmentämistarpeesta sisäministeriön tietoon.

Saatan edellä kohdassa 3.3 esittämäni käsityksen vapautensa menettäneitä koskevien henkilötietojen käsittelyn yhtenäistämisen ja ohjeistamisen tarpeesta Poliisihallituksen tietoon.

Tässä tarkoituksessa lähetän jäljennöksen tästä päätöksestäni sisäministeriölle ja Poliisihallitukselle.

Pyydän sisäministeriötä ja Poliisihallitusta ilmoittamaan 31.12.2019 mennessä, mihin toimenpiteisiin kannanottoni on antanut aihetta.

Oikeusasiamies

Petri Jääskeläinen

Oikeusasiamiehensihteeri

Juho Martikainen

Asiakirja on hyväksytty sähköisesti asianhallintajärjestelmässä.